

Kirjoja ja kirjoituksia ihmisestä, kulttuurista ja tulevaisuudesta

Suomalainen kulttuuriantropologi ja perinteentutkija; keskeisin tutkimusalue kulttuurin rakennemuutos. Kirjoittanut suomalaisesta kansanperinteestä, thaimaalaisten riisikylien kulttuurista ja yhteiskunnan rakennemuutoksista etnisistä kulttuureista nykyaikaan.

Home page of a Finnish anthropologist.

Books and writings about man, culture and future (see: person).

ANTROPOLOGIA. Kulttuuriantropologian oppiaineen perustaja ja alan ensimmäinen varsinainen professori Helsingin yliopistossa. Aloitti 1960-luvulla kulttuuriantropologian opetuksen ja teki 1972 sotien jälkeen ensimmäisenä suomalaisena tutkijana kenttätömatkan Euroopan ulkopuoliseen kulttuuriin. Organisoisi *Suomen Antropologisen Seuran* perustamisen ja aloitti seuran lehden *Suomen Antropologi - Finlands Antropologi* julkaisemisen 1976; ollut mukana valtion komiteassa ja Helsingin kaupungin toimikunnassa, joiden työn tuloksena Suomeen saatiin *Kulttuurien Museo*. Luotsannut oppiaineen läpi vastustuksen, jota vieraiden kulttuurien ja yhteiskuntien tutkimus tuolloin kohtasi. Vakiinnutti kulttuuri- ja sosiaaliantropologian empiiriseksi tieteenksi, jonka opiskelijoiden tuli tehdä omakohtaista kenttätöä valitsemassaan Euroopan ulkopuolisessa kulttuurissa. Hänen aikanaan kulttuuri- ja sosiaaliantropologiasta kasvoi kansainvälisestikin tunnustusta saanut tutkimusala, jonka opiskelijat ja väitöstutkijat tekevät opinnäytteitä ja väitöskirjoja kaikissa maanosissa.

PERINNEATLAS. Saanut työstään *Suomen perinneatlas* Tieto-Finlandia -palkinnon 1994 (käännetty saksaksi ja englanniksi). Tutkinut suomalaisia häätapoja, karhua suomalaisten elinympäristössä, vuotuisia juhlia (juhlatulia, kirkkomessuja ja kirkkopyhiä, kihupyhiä, praasnikoita), nuorten seurustelua ja suomalaista haltiauskkoa).

THAIMAA. Tehnyt kenttätömatkoja Pohjois-Thaimaahan vv. 1972-1973, (1982-83), 1984-1985, 1997-1998 ja 1999. Julkaissut Thaimaan kyläyhteisöistä teokset: *Paikallis-kulttuurin rakennemuutos* (1979, 1985) ja *Kohtalon lait eivät katoa. Elämää Pohjois-Thaimaan kylissä* (2004; *Laws of Destiny Never Disappear. Culture of Thailand in Postlocal World* (2005) ja *Kuvaraportti Thaimaasta I. - III.* (2019), jossa on julkaistu yli 3000 diakuvaa vuosilta 1972 - 1999.

RAKENNEMUUTOS. Kiteyttänyt kulttuurin rakennemuutoksia koskevat näkemyksensä teoksessa *Rakennemuutos tulevaisuuteen. Postlokaalinen maailma ja Suomi* (1989), jossa on kuvattu lokaalista, delokaalista ja postlokaalista kulttuurikautta. Nykyisen kiinnostuksen kohteena kulttuurin finaalistuminen, maanosavaltioiden synty ja valtiokulttuurien katoaminen. Uusin teos *Postlokaalinen kulttuuri. Kehityksen finalisaatio* on ennustus siitä, millainen on lopullinen digitaalinen maailmankulttuuri, jossa kaikki paikallisten ja kansallisten kulttuurien rakenteet ovat kadonneet ja ihminen, ympäristö ja tulevaisuus ovat globaalien teknosysteemien täydellisessä valvonnassa.

Järjestänyt ensimmäisen yleisen Kulttuurit ja luonnonympäristö -luentosarjan Helsingin yliopiston Humanistisessa tiedekunnassa, vaikuttanut ratkaisevasti Suomussalmen vienalaiskylien vanhan Murhijärven erämaan suojelemiseen. Vihreän Elämänsuojelun Liiton perustajia ja entinen pitkäaikainen puheenjohtaja.

Avainsanoja

- kulttuurin rakennemuutos; sopeutuminen tulevaisuuteen; finalisaatio
- **lokaalinen, delokaalinen, postlokaalinen kulttuuri**
- universaali digitaalikulttuuri; gigapolien maailma; globaali ihmislaji
- planetaariset teknosysteemit; rajaton meritokratia
- kulttuuri-imperialismi; tajuntateollisuus; kehitysuskonto
- maapallon pelastamiseen perustuva totaalinen ihmisen, ympäristön ja tulevaisuudendigitaalinen valvonta
- metsästäjä-keräilijäkulttuurin, kaskikulttuurin ja agraarikulttuurin rakenteet
- suomalainen tapaperinne; Thaimaan paikalliskulttuuri
- perinteentutkimuksen tilastolliset menetelmät; kansankulttuurin kartoitus

Tutkijankuvaa

Matti Sarmela on ympäristöantropologi ja kulttuurijärjestelmien tutkija, joka on kirjoittanut erityisesti menneisyyden ja tulevaisuudenkin rakennemuutoksista niin Suomessa kuin Thaimaassakin. Soveltanut tilastollisia menetelmiä perinneaineiston tutkimukseen ja mm. opettanut 1970-luvun alussa nonparametrista tilastotiedettä (teos "Perinneaineiston kvantitatiivisesta tutkimuksesta"). Suomen perinneatlassessa Sarmela on luonut uutta kartoituksen teoriaa ja määritellyt karttatyyppejä, levinneisyyskarttojen ohella kartastossa on käytetty rekisterikarttoja, rekonstruktio karttoja ja tilastokarttoja, mm. häätävät on esitetty tilastokartoilla.

Sarmela on yksinäinen tutkija, joka ei ole sopeutunut perinneromantiikan hallitsemaan kansanrunoutentutkimukseen. Hänen mukaansa folklore ei ole ajatonta, ylihistoriallista traditiota, perinnettä tai jatkumoa, jota kulttuurin jäsenet omassa elämässään seuraavat. Yhteiskunnat sopeutuvat uuden valtatekniikan varassa syntyvään uuteen kulttuuriympäristöön, tulevaisuuteen. Kaikissa rakennemuutoksissa syntyy uusi kulttuurijärjestelmä, myös uudet ympäristöselitykset ja toimintatavat, uusi ympäristöfolklore, joka osaltaan ylläpitää ja selittää uuden elämänmuodon välttämättömyyksiä.

Teoksessa *Rakennemuutos tulevaisuuteen* on ensimmäistä kertaa Suomessa tarkasteltu metsästäjä-keräilijöiden (eräkauden), kaskiviljelijöiden ja talonpoikien kulttuuria oman aikansa ympäristössä toimivana kokonaisuutena, kulttuuriekologisena systeeminä, ilman evolutionismin ennakkokäsityksiä ja kehitysuskon värittämää näkökulmaa menneisyyteen. Ihmisen kulttuurikaudet on jaettu kolmeen päätyyppiin: lokaalisiin (paikallisiin), delokaalisiin (ylipaikallisiin) keskitettyihin kansallisiin valtiokulttuureihin ja tulevaan postlokaaliseen (paikattomaan), universaaliin digitaalikulttuuriin.

Samaa näkemystä Sarmela on seurannut *Suomen perinneatlaksessa*. Kartoilla on pyritty seulomaan eräkauden, kaskikauden (Itä-Suomi) ja talonpoikaisyhteiskunnan (Länsi- ja Etelä-Suomi) kulttuurijärjestelmän ominaisrakenteet, ympäristökäsitykset ja uskonnolliset selitykset.

Postlokaalisesta kulttuuria ennakoivassa teoksessa *Postlokaalinen kulttuuri* Sarmela tarkastelee digitaalitekniikan (automaation, robotisaation) synnyttämää universaalia (planetaarista) kulttuuria, josta kaikki nykyisen delokaalisen kansallisvaltion rakenteet ovat menettäneet merkityksensä. Ihmislajin kulttuurin siirryttyä kokonaan globaaliin digitaalitodellisuuteen (virtuaalitodellisuuteen) katoavat kaikki kiinteä paikalliset rakenteet: kansallisvaltiot, maakunnat, pitäjät, seurakunnat; samoin paikallisiin kulttuureihin kuuluneet instituutiot, kuten avioliitto ja perhe. Rakennemuutos koskee myös henkisiä rakenteita: arvoja ja ihanteita, uskontoja, maailmankatsomusta ja moraalinormeja. Postlokaalisessa maailmankulttuurissa ei enää ole pysyviä ihmissuhteita, eettisiä normeja, empatiaa; omatunto on valvontakamera, kaikkialle ulottuva ubiikki, täydellinen ihmisen, luonnon ja tulevaisuuden digitaalinen valvonta.